Valvontaosasto / OHJAS
Oikeudelliset asiat

25.11.2021

Eduskunnan talousvaliokunta
S-posti: tav@eduskunta.fi

Viite: Eduskunnan talousvaliokunnan lausuntopyyntö U-kirjelmään 62/2021 vp

Tullin kommentit U-kirjelmässä 62/2021 vp esitettyihin näkemyksiin rahoitustietodirektiivin (2019/1153) muuttamisesta siltä osin kuin kyse on pääsystä keskitettyihin pankkirekistereihin keskitetyn yhteyspisteen kautta

Lausunnon antaja:

Tulliylitarkastaja Sami Vainikka, puhelin: 0403326940; s-posti: sami.vainikka@tulli.fi

Lausunto:

Tulli kiittää talousvaliokunnan varaamasta tilaisuudesta antaa lausunto asiaan. Tulli on voinut esittää näkemyksiään sisäministeriölle jo U-kirjelmän luonnosteluvaiheessa. Tulli toimii pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa (571/2019, myöh. PMJ-laki) säädetyn pankki- ja maksutilirekisterin rekisterinpitäjänä. Tämän lisäksi hallituksen esityksessä HE 163/2021 vp esitetään useita muutosehdotuksia PMJ-lakiin, joilla on vaikutusta Tulliin.

Tulli tuo tässä lausunnossa esille niitä seikkoja, joita on hyvä huomioida U-kirjelmää käsiteltäessä.

Toimivaltaiset viranomaiset

Tulli pitää tärkeänä, että jäsenmaat voivat itse määrittää ne toimivaltaiset viranomaiset, joilla on oikeus päästä tekemään hakuja tilitietoihin keskitetyn yhteyspisteen kautta. Tullin näkemyksen mukaan toimivaltaisia viranomaisia tulisi olla ne viranomaiset, joille rahoitustietodirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä säädetään oikeus käyttää kansallista pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää.

Jos pääsy tilitietoihin EU:n keskusyhteyspisteen kautta on vain rajatuilla viranomaisilla, hidastaa se olennaisesti tilitietoihin pääsyä niillä viranomaisilla, joilta suora käyttöoikeus on rajattu pois. Pyyntöjen kierrättäminen toisen toimivaltaisen viranomaisen kautta ei ole myöskään tarkoituksenmukaista, sillä kukin viranomainen tuntee oman toimivaltansa parhaiten. Pyyntöjen kierrättäminen lisäisi myös hallinnollisia kustannuksia.

Tulli pitää kannatettavana, että viranomaisten pääsystä tilitietoihin säädetään EU-tasolla. Esimerkiksi tulliasioissa järjestäytynyt rikollisuus on valtioiden rajat ylittävää ja rikostorjunnassa saavutetaan parhaimpia tuloksia silloin, kun pystytään toimimaan nopeasti ja tehokkaasti. Huumausainerikosten tutkinnassa joudutaan esimerkiksi usein tekemään kiireellisesti toimenpiteitä varojen takavarikoimiseksi. Varojen

tunnistaminen, jäljittäminen ja jäädyttäminen edellyttävät sähköisiä mekanismeja, joiden välityksellä saadaan välitön pääsy tilitietoihin.

Tässä yhteydessä Tulli tuo esiin sen, että tilitietojen saaminen helpottaa vain suuntaamaan kohdennetut tilitapahtumatietokyselyt oikealle luotto- tai maksulaitokselle. Viranomaisen saadessa tiedot tilinomistajista joudutaan usein tekemään lisäksi vielä kysely tilitapahtumatiedoista. Pääsy tilitietoihin EU:n tasolla perustettavan keskusyhteyspisteen välityksellä nopeuttaa siis prosesseja jossain määrin ja auttaa viranomaisia kohdentamaan jatkokyselyt oikealle finanssialan toimijalle.

Tilitapahtumatietoja kyseltäessä joudutaan turvautumaan joka tapauksessa poliisi- ja oikeudelliseen yhteistyöhön. Kansallisten pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmien yhteenliittäminen kuitenkin parantaa tietojensaantimahdollisuuksia ja luo ylipäänsä paremmat edellytykset saada tietoa siitä, onko kohdehenkilöllä tilejä muualla kuin Suomessa. Tällä hetkellä Tullista tehdään tilitapahtumakyselyitä ulkomaille lähinnä silloin, kun tutkinnassa on saatu selville jokin merkityksellinen tili, rikoshyöty on suuri tai tiedetään, että kohdehenkilöllä on toimintaa jossain tietyssä maassa. EU-tasoisen keskusyhteyspisteen käyttöönoton jälkeen tilitietokyselyitä tullaan tekemään muihin jäsenvaltioihin varmuudella enemmän.

Asiassa nousee esiin myös kysymys siitä, onko toimivaltaisella viranomaisella oikeus tehdä kyselyitä keskusyhteyspisteen välityksellä rahoitustietodirektiivissä säädetyn toimivallan vai kansallisen ja mahdollisesti direktiiviä laajemman sääntelyn nojalla. Rahoitustietodirektiivin mukainen toimivalta tulee ”vakavien rikosten” määritelmän kautta, jossa on viitattu Europol-asetuksen (EU) 2016/794 liitteessä I lueteltuihin rikollisuuden muotoihin. Tullin näkemyksen mukaan oikeus tehdä kyselyitä tulisi perustua siihen, mitä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käytöstä on säädetty kansallisessa PMJ-laissa.

Koostava sovellus ja sen hyödyt

Voimassa olevan PMJ-lain mukaan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä on jaettu tiedonhakujärjestelmään ja tilirekisteriin. Tiedonhakujärjestelmää koskevia säännöksiä soveltavat pääsääntöisesti luottolaitokset, kun taas tilirekisteriin toimittavat tietoja pääsääntöisesti maksulaitokset, sähkörahayhteisöt sekä virtuaalivaluutan tarjoajat.

Tiedonhakujärjestelmän käyttöönotto edellyttää, että kukin toimivaltainen viranomainen rakentaa itse kaikkiin luottolaitoksiin rajapinnan, jonka välityksellä tilitietokyselyt tehdään. Hallituksen esityksessä HE 163/2021 vp esitetään, että Tulli rakentaisi ns. koostavan sovelluksen, jonka välityksellä toimivaltaiset viranomaiset voisivat tehdä hakuja kansalliseen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään rakentamalla ainoastaan yhden rajapinnan.

Tullin näkemyksen mukaan voimassa olevan PMJ-lain tiedonhakujärjestelmää voidaan kuvailla ennemminkin hajautetuksi tiedonhakujärjestelmäksi, kun taas viidennen rahanpesudirektiivin 32 a artiklassa puhutaan velvollisuudesta rakentaa keskitetty tiedonhakujärjestelmä.

Suomen kansalliseen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään tehtyjen kyselyiden käsittely voisi olla tarkoituksenmukaisinta toteuttaa koostavan sovelluksen välityksellä. Koostava sovellus voidaan rakentaa niin, että se hakee automaattisesti kyselyihin vastaukset tiedonhakujärjestelmästä sekä myös tilirekisteristä. Tämän jälkeen koostava sovellus koostaa vastauksen, joka toimitetaan eteenpäin vastaussanomana keskusyhteyspisteelle, josta tietopyyntö saapui. Koostavan sovelluksen välityksellä voidaan välittää keskusyhteyspisteeseen myös Suomesta tehtävät toimivaltaisten viranomaisten tekemät kyselyt.

On oletettavaa, että keskusyhteyspisteen välityksellä tulee hyvin suuri määrä kyselyitä. Järjestelmä on siten rakennettava toimimaan automaattisesti ja koostava sovellus voisi olla tähän ratkaisu.